

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Тема номера

Голет* у Колочаві

У попередніх номерах газети «НН» ми висвітлювали долі тих колочавців, хто першим у роки Другої світової війни стали її жертвами і вимушені були нелегально переходити кордон СРСР (№8), у №9 була висвітлена доля іншої групи колочавців – тих, кого було примусово мобілізовано до Угорського війська в 1939-1944 рр. Цей номер присвячений іншим жертвам війни – єврейській громаді Колочави.

За офіційною статистикою, на початку XX сторіччя на Закарпатті із 700 тисяч населення 90 тисяч були євреї. У Колочаві-Лазі серед 2724 мешканців було 243 особи єврейської національності, які належали до різних релігійних течій. Так, колочавська єврейська громада ділилася на: мізрахісти** (організатори – Фукси), халуци*** (організатор – Абрамович, секретар Шломе Кіц) та хасиди****. Організація мізрахістів була створена на противагу халуцам, але перша була більш релігійна. Мізрахісти у Колочаві нараховувались 15 чоловік, халуци – близько 30.

Основним завданням колочавських халуци була підтримка організації «Гашару», створеної для спеціального підготовки молоді для відправлення в «Землю обетовану» – Палестину або до Моравської Остри в Чехію. 8-місячна робота на користь спільного палестинського фонду була платою за проїзд, на дорогу ще давали 1500 крон. Про це писав відомий чеський письменник Іван Ольбрахт (справжнє ім'я – Каміл Земан) у повісті «Сумні очі Ганни Караджичевої», головною героїнею якої була колочавська дівчина Генела Шаффар.

У 1864 році в Колочаві була проведена земельна реформа. Були складені списки власників земельних наділів, кадастрові карти, заведені земельні вкладки, в яких фіксувалися зміни за договорами купівлі-продажу та оплати податків державі. Аналізуючи ці документи, можна дійти висновку, що в середині XIX сторіччя в Колочаві земельними власниками було лише декілька єврейських родин. У Колочаві-Горбі землями володіли Пінкасович Лазар, що проживав у будинку №70. Хаймович Давид (буд.

№87), Вольф Семіль (буд. №88), Вольф Пери (буд. №89), Шаффар Іжак (буд. №79), Шаффар Пінкус (буд. №76). В Колочаві-Лазі найбільшим землевласником був Вольф Янко Шлімович, який одночасно володів будинками №5, 8, 90, 160, 163, 211, 225, 236, 238. Йому належало декілька полонин, в т.ч. і гора Стримба. В Лазі серед власників земельних наділів були євреї Вольф Мошко (буд. №60, 87, 227), Елсін Давидович (буд. №111, 135), Вольф Лейба (буд. №92, 141), Якубович Іцхик (буд. №41, 134), Якубович Мошко (буд. №101).

Саме земельне питання загострило відносини між євреями та місцевим населенням. Євреї переважно жили з торгівлі. Єдине, чим могли розраховуватися верховинці за свої борги перед єврейськими кормчарями, – це земля або безкоштовна праця.

Це було суцільною трагедією для населення всієї Верховини. У селі забирали сіножаті, пасовища, частково землі, якими раніше користувалися спільно. Багаті євреї, що переслідувалися в Європі і Росії, поділилися до Америки, а бідніші осіли по обидва боки Карпат у Галичині, Буковині, Підкарпатті. Предметом особливої уваги для євреїв завжди були урбаріальні (земельні) питання. Беручи в оренду у держави полонини і сіножаті, вони давали їм у оренду селянам, на яких від цього великої «гешефту». З часом у деяких селах євреї перебрали на себе до 50 % «хлупських» земель.

Ще одна стаття доходу єврейської громади – це лихва з худобою. Лихварі-євреї заробляли в рік на цьому понад 115 %. У Підкарпатській Русі всі на Мамороській рібці робили спроби створити для селян кредитні каси і крамниці на зразок галицьких на противагу лихварським позичкам, але вони не мали успіху і були заблоковані єврейськими громадами.

Спробу допомогти верховинському селянству у цих питаннях зробив Едмунд Еган (1851-1901) – угорський економіст і радник уряду, автор «Верховинської акції». У своєму меморандумі «Економічне становище руських селян в Угорщині» він виклав пропозиції, як нейтралізувати «лихварський елемент євреїв», за що поплитався своїм власним життям.

У селі земельними наділами володіли переважно єврейські родини. Після проведення земельної реформи в Колочаві була створена урбаріальна (земельна) громада для спільного використання пасовищ, лісів, полонин. На початку XX століття керівниками урбаріальної громади були євреї з родини Вольфів. У складі правління перебували переважно євреї Шаффар Зейд, Лазарович Мартон, Вольф Ігнац, Вольф Гершко Лейба, Пінкасович Герман, Абрагамович Натан, Вольф Гершко Янко, Вольф Давид, Вольф Мартон Лейба, Шаффар Пінкас, Вольф Герман, Шаффар Герман, Гофман Мартон, Абрагамович Юда, Шаффар Мошко, Пінкасович Пінкас та інші. До речі, після війни в правління колгоспу «Радніське Закарпаття» теж був євреї Пінкасович.

За документами земельної реформи 1864 року, в Колочаві проживало лише 42 євреїв: в Імшадях – 8, Горбі – 14, Лазі – 20.

За переписом населення, проведеного угорською владою в 1900 році, на території Вишньої Колочави (Імшад, Негровець) було 1369 осіб, в т.ч. 159 євреїв, у Нижній Колочаві (Лаз, Горб) – 2724 особи, в т.ч. 243 євреї. Загалом кількість євреїв у двох приписках на початку XX сторіччя становила 402 особи.

За переписом населення, проведеного чехословацькою владою у 1921 році, у Нижній Колочаві було 2813 мешканців, з них русинів – 2501, чехів – 11, німців – 12, угорців – 4, євреїв – 285 осіб (список №1). У Вишній Колочаві мешкала 1351 особа, серед яких русинів – 1676, росіян – 17, євреїв – 167. Із 4164 мешканців у двох громадах було 452 євреї, тобто кожний 10-й колочавець у 20-х роках був євреєм.

До єврейського церковного приходу (бужині) на Горбі входило 80 осіб чоловічої статі, в т.ч. 20 повнолітніх чоловіків. Функціонером-керівником був Шаффар Герман Струльович, кантором – Вольф Абрахам Гершкович, куратором – Капран Ісак, різником – Гальперн Абрахам. До складу церковної ради входили Вольф Гершко Янкович, Давидович Боркес, Шаффар Раяс, Шаффар Мошко. До «бужині» в Лазі було приписано 120 осіб чоловічого населення, в т.ч. 39 повнолітніх. До складу церковної ради входили: Вольф Абрахам Лейбович, Вольф Герман, Вольф Іозеф, Ландесман Бейриш, Абрахамович Натан. Головував Ландесман Герман.

У Колочаві-Вишній було 1167 греко-католиків, 167 євреїв, 17 православних. У єврейській церковній громаді було 95 осіб чоловічої статі, в т.ч. 32 повнолітніх. Головою церковної громади був Якубович Самуїл, Коган Ісак – казначеєм, Абрахам Хайм – різником, члени ради – Якубович Іозеф, Стретес Абрахам, Якубович Мартон, Пінкасович Шула.

За 10 років після офіційного перепису у 1921 році єврейська громада збільшилась майже на 100 осіб. У 1930 році в Нижній Колочаві серед 3484 чоловік населення нараховувалось 3089 українців, 325 євреїв, 28 чехів, 11 німців, 30 угорців, 1 мешканець чужої держави. У Вишній Колочаві проживало 1487 осіб, серед них 210 євреїв. Разом єврейська громада села Колочави (Негровець, Горб, Лози) складала 535 осіб.

Єврейська громада села приділяла велику увагу освіченості своїх дітей. Для прикладу, в 1921 році саме в єврейських сім'ях налічувалось найбільше людей, що зміogli писати і рахувати. Із 5 членів сім'ї Пінкасовича Мошка (буд. №1) – 3 були освіченими, Хаймовича Берка (буд. №2) із 8 – 3, Кнуф Сура (буд. №3) із 5 – 2, Шломо-мича Гізора (буд. №4) із 8 – 5, Струльовича Шими (буд. №5) із 6 – 2, Якубовича Ента (буд. №6) із 4 – 0, Шаф-

фара Германа (буд. №7) із 8 – 4, Шафара Фізнаша (буд. №8) із 3 – 1, Голперка Абрахама (буд. №15) із 8 – 6, Якубовича Арефа (буд. №23) із 8 – 8 і т.д. У той час у небагатьох українських сім'ях було по одному, дуже рідко по двоє освічених у сім'ї. У 1933 році єврейська громада отримала від чехословацької влади дозвіл на відкриття окремої школи для єврейських і чеських дітей у Колочаві. До школи було записано 33 дітей з єврейських сімей.

Найбільше постраждало єврейське населення у часи Другої світової війни. З самого початку окупації Закарпаття в Угорщині у 1939 році було прийнято ряд антисемітських законів, згідно з якими усі євреї треба було звільнити з роботи, а в першу чергу сільських та районних нотарів, щоб вони не мали доступу до державної, муніципальної, сільської та інших служб. Близько 112 500 чоловік єврейського населення в часи війни опинилися спочатку в угорських концтаборах у Ніредьгазі, Шарошполці, а потім – в Освенцімі, Дахау, Біренуа, Бухенвальді та інших. Із названої вище кількості євреїв Закарпаття 104 177 осіб були знищені в таборах. З Нижньої Колочави було вивезено більше 53 єврейських сімей (список №2), з Верхньої Колочави – 164 особи. Майже всі вони були знищені у фашистських таборах (список №3). Після завершення війни в Колочаву повернулося 15 євреїв, які часом вижили з села.

Досліджував Станіслав Аржевітін.

*Голет (від «галуту»-євр.) – стан вигнання, розпорошеності або проживання євреїв серед неєврейського населення в чужині – Палестині.

**Мізрахісти – прихильники реакційної партії «Мізрах», близької до сіоністів.

***Халуци – сіоністсько-соціалістично-дрібнобуржуазна націоналістично-єврейська партія, що блокувалась з Чехословацькою соціал-демократичною партією у 20-30-х роках XX сторіччя.

****Хасидизм – єврейська релігійна секта, при виконанні своїх обрядів хасиди культивували молитовний екстаз, який нібито зближує людину з Богом.

Світлина з колекції Станіслава Аржевітіна. Марамороські (верховинські) євреї. Фото 30-х рр. XX ст.

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Іван Ольбрахт про колочавських євреїв

Іван Ольбрахт

Іван Ольбрахт – псевдонім видатного чеського письменника Каміла Земана (1882-1952), який декілька років проживав і творив у Колочаві. Його мати була хрещена євреєм. Найпопулярніший його твір – «Микола Шугай – розбійник» (1933 р.).

Чеський письменник Іван Ольбрахт у повісті «Сумні очі Ганни Караджичевої» змальовує яскраві епізоди єврейського життя в Колочаві. Ганна Караджичева народилася у Колочаві (у повісті село названо Полянцями), її дід – Генель Шаффар – Абрам Шаффар мав зустріч у Колочаві з відомим угорським економістом, вищим чиновником Міністерства землеробства – Еганом Едмундом (1851-1901), представником австро-угорської корони в Підкарпатській Русі. Угорська влада наділила Егана широкими повноваженнями і направила на Підкарпатську Русь для проведення реформ. Своїми діями він заслужив довіру русинського населення та став ворогом №1 для євреїв.

Зустріч колочавського єврея Абрама Шаффара з Едмундом Еганом, за спогадами біографа Егана – М. Барта, так описана І. Ольбрахтом: «... Коли страшний намісник Еган з величюю мисливською компанією проїжджав селом, А. Шаффар вийшов йому назустріч, сміливо став посеред дороги, глибоко вклонився і, розпростерши руки, зупинив мисливський візок. Наймолодша з дівчат подала всемогутньому панові срібний піднос з трьома чарками червоного, білого та зеленого лікеру, які своїм кольором нагадували угорський прапор. Наміснику незручно було відмовитися від почастунок, піднесеного у такий патріотичний спосіб. Коли він пригубив усі ці чарки, до нього підійшов Шаффар і спитав: «Дозвольте, мій милостивий пане, мені, покірному євреєві, поставити одне-єдине запитання? Важаючи дві секунди мовчання дещо ошелешеного пана за згоду, дід віддав: «Могутній пан має рибний ставок, де живуть два види риби: кілька великих та жирних, які щороку дають панові чималі прибутки, та багато малих, миршавих і нікчемних рибок, якими живляться оті великі. Кажуть, ніби тепер пан має намір знищити великих, аби мали більше волі малі, не придатні ні на що. Я, нещасний колочавський єврей, який багато чого не розумію, не може вгамувати цього й покірно запитую: «Чи могутній шляхетний пан чинить мудро?». Еган весело посміхнувся, кинув вогневі, і той погнав коней...».

Даша Марія Василівна (1933 р.н.), фінка (хрещена) Івана Ольбрахта

Кум Івана Ольбрахта Даша Василь Юрійович (1906 р.н.)

«Революційна доба в Колочаві» – сторінки «Шкільної хроніки» О.Скиби

Олеся Скиба

Олеся Скиба (1897-1981) – багаторічний управитель (директор) народної школи в с. Колочаві, автор «Шкільної хроніки», в якій відображені події 1918-1939 рр.

Під час революції в Колочаві з 7 до 10 листопада 1918 року староство села був Герман Вольф (старший). Революціонери під керівництвом Стефана Лугоша (Лазі), Григорія Ковача (Горбі), Тома Булика (Мерешор) спочатку розбили жан-дарську кастру (казарну),

забрали зброю, пограбували нотарський уряд (нотарем тоді був Стефан Ціцько), потім черга дійшла і до єврейської громади. Більшість євреїв відкупилися грошима, інші були пограбовані. «... Із добуток ділилися особливо жони революціонерів, но і рика Талабор (Теребля) – Ават! наповнена була перем єврейських до збеленя. ... писав О. Скиба. 10 листопада 1918 року сини Германа Вольфа (молодшого) – Шомо і Арон привели в Колочаву до сотні так званого війська «Народної самооборони» і почали розправу над революціонерами. Всіх повстанців і пограбованих євреїв зібрали в нотарському уряді. «Революціонери» чекали страшна кара від жандармів під керівництвом Дебреценія. Шість осіб одразу загинули від побиття, інших відправили в сігетську в'язницю. Данило Ледней і Данило Чабрик були застрелені невідомими під час погромів і поховані в одній могилі. Після завершення «революції» в селі встановилася тимчасова влада «народної стражі» під керівництвом інженера Золтана Фішля і Вольфа Германа Абрагамовича. Далі одна влада щодня змінювалася на іншу. Спочатку русо-українське губернаторство, потім мадлярське військо – «сейкели», наступна – Червона Армія, знову «народна стража» – так звана «Біла армія».

З квітня 1919 року до липня 1920 року село перебувало під владою румунів, а з 1920-го до 1939 року входило до складу Чехословацької республіки. Угорська влада діяла з березня 1939 р. до жовтня 1944 р.

Випуски зі «Шкільної хроніки».

Зі спогадів Шимоні Ганни Юріївни

Ганна Шимоні з чоловіком та дітьми

Шимоня Ганна Юріївна (1912-1999) – дружина Шимоні Миколи Івановича, яка працювала служницею у Вольфа Гершка.

Роза і Калман Вольфи мали 5 дітей: 4 дочок і сина Хам Йовшка. Їхній будинок стояв на місці сьогоднішнього магазину «Хліб – на місці сільно».

Поруч був дім їхнього діда, який тримав корчму. Біля церкви була корчма Гіклі. У неї були сини Калман і Шулім. На місці будинку Андрія Бечи жив Струлю, з іншого боку вулиці, де живуть Малети, – мешкав єврей Матю, що був різником. Там, де стоїть хата Юри Лиднея, була корчма і садина Вольфа Гершка. Мошко Герчик продав свою хату діду Давиду для дочки Ганни. Серед євреїв була ворожка Рухля, яка сама жила там, де зараз проживають Штарі (дядьки). Хая мешкала у сьогоднішній хаті Кубаря (де Олена Чофліна). На місці хати Ваколі Миколи була хата дочки Струлювої Естер П. Мойшедулової. Вся їхня родина була спалена у фашистських таборках. У Колочаву повернулася лише Естер. Після війни в село приїхала єврейка з Сухара Малка Віялова, яка вийшла заміж у Драгово. В таборі загинула майже вся сім'я Калмана. Декілька дочок повернулися у село, дешево продали хату, забрали з-під хати золото і вийшли з села. (Примітка: в 1999 році Калман Шпітцер (Лейбович), внук Розі і Калмана Вольфа, приїжджав у Колочаву з Ізраїлю.) На Брадольській вулиці, поблизу хат Кінша і Драча, жив зацькований Гіклі Берко з Йосьо і Матю. На Сухарській вулиці (коли Юріцкани) жили Сало, Йосьо, які переїхали в Хуст. На Широких жив Шльома, коло Сюга і Мікана жила родина Менделя. Вони повернулися з табору і продали своє майно. Євреї, що жили біля Бечи, не повернулися після війни. Живими повернулися сини Менделя – Лайзер і Абра. Потім один із них втілювався, як перекош у Румунію. Залишилася живою Малка (Маргіта), дочка Хая – Іта і Мордехай Вольфи, яка після війни жила в Ізраїлі. Мордехай Вольф мав мли у Колочаві. На Горбі (біля старої церкви) жили Давидовичі. З них залилася в живих дочка Ахви – Хана Давидович.

Записано у 1997 році Наталією Циренко-Тумареч.

Інтерв'ю

Зі спогадів Івана Петровича Кривляка

- У селі була велика єврейська громада. Пригадуйте щось з їхнього життя.

- До приходу мадляр у 1939 році в селі було півсотні єврейських сімей. Тоді їх називали жидками. Під час Другої світової війни їх усіх кудись вивезли з села, а майно розпродали між населенням. Землі у радянські часи через колгосп поділили між людьми. Основні земельні запаси закріпились за колгоспом. Після війни повернулося лише декілька євреїв.

Серед євреїв були і бідні, і багаті. Бідні збирали рямдя (цурра по-нашому) і кудись возили. Багаті мали землі, корчми, возили на конях кукурудзу-мелай, ролу із Шандрова в бербениця, орали землю за гроші. В селі було 4 магазини: у Вольфа, Хая, Калмана Лейбовича і у Гіклі. Конкурувала з ними споживча кооператива – сільське дружество, де був Москаль Нікола, а його жінка (баба Москалька) у Вольфа служила. Євреї кожну суботу ходили у свою церкву-бужню, а коли вже йшли додому, то кожного разу між ними були білки на вулиці. Ми любимо дивитися на ті сварки з кулаками.

Землю всю скуповували у людей. Багато попалося на п'янках. Євреї сповідали «на віру» (у борг), а потім через своїх судовиконавців забирали землю за борги. Євреї ніколи не ходили на свадьбу до колочавців і ніколи не запрошували до себе. Женилися лише між собою. До колочавських дівчат полюблювали ходити, але одружувалися їм заборонялося.

- Мабуть, їхні традиції відрізнялися від традицій інших жителів Колочави? Розкажіть про це.

- Так. Наприклад, померлих ховали завитими у полотно. На могилах ставили стоячі плити. Всі найбільші віруючі («вортодокси», – Ават) були у пейсах. Діти теж. Євреї будувалися на центральних вулицях. Їх не було у Мерешорі, Сухарі чи Брадольці. Серед них ніколи не було п'яних. Страшенно любили їсти гусей, качок. Спеціально у п'ятницю (на Йоголь) по селу ходив їхній різник і різав качок, гусей. Цікаво, що він мав лише раз бритвою різати по шії гусака і кидав на землю. Якщо птиця зразу не померла, то її не їли євреї, вони називали це «страфне». Між собою говорили на жидівській мові. Для їхніх дітей у 30-х роках була відкрита навіть окрема чеська школа. Свинське м'ясо вони не їли, а молоко пили. Євреям дуже підходив багаторічний староста села Банга, який ні писати, ні читати не вмів. Знав лише, як підписатися треба. Коли люди справки ходили завіряти, він завжди у євреїв сидів. Коли треба щось повідомити, то вийде коло церкви і вигойкає це повідомлення. Дуже підходив він і чеській владі. Тому і був декілька десятків років «біровом» (старостою) села.

Іван Петрович Кривляк.

Фото 50-х років

Записав Станіслав Аржевітин у 2008 році.

Фрагмент із родинного листування зі США Поповичів з Негрівця

«... На початку сторіччя, як мадяри пішли, ми усталися під чехами. То були чесні і цивілізовані люди, мало наш народ віджив і худоби розвелось. У Європі люди жили краще, мали красні землі, на яких ся родить виноград і асьо друге, їм допомагала держава. А у нас на два століття відстали і що спорили межі совов даже на тему, у кого більша теплиця. Перша машина на тереблянській ріці була у синевирського попа Дорвата, доста крутого. Коли приїшли мадяри, дуже мучили жиду, бо Гітлер дав указ усіх в концитабори. Моя баба розказала, що даже парамізованих вивозили. Много із євреїв тікали з села. Був такий слунай, що в похонині наїшли молоді єврейку із дитини грудну мертвими. Дитина зеть покусала груди матері, яка вже була мертвою. Почти в кожній хаті жили мадяри. Казали, що були не добрі. У Печери на нуді спали солдати і динувалися дітми дулу, та мочилися там у сні. Був слунай, що розстріляли одного солдата на млаках, бо тікав думу...».

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Спогади очевидців

Звичаї колочавських євреїв (зі спогадів Юрія Федоровича Воринки)

- За Вашим городом знаходиться єврейський цвинтар. Мабуць, Ви мали можливість споглядати за похованням євреїв. Що ви можете пригадати?

- Це був єдиний єврейський цвинтар для колочавських і негровецьких євреїв. На цвинтарі стояла будівля, в якій тримали покійника. Коли дізнавалися, що хтось помер, то бігли і на ножах приносили ще теплої покійника. Заносили його в будиночок і замотували у білі простирала довжиною метрів 15. Не видно було, де ноги, а де голова. Жінки повинні були два тижні сидіти і спати лише на підлозі. Ховали так. Копапи вузьку і неглибоку могилу, на сантиметрів 60-80. На дні ями робили з дощок опалубку, щоб земля не обвалювалася. Приносили на ножах замученого мертвого і перекладали в яму. Він падав переважно обличчям у землю. Ми, діти, дивилися на все те, стоячи на платформах, а вони (євреї) нам не забороняли дивитися. Після того, як «кокон» лежав у ямі, свяще-

ник став над могилою, махав глиняними плечима і щось по-ївському промовляв. Потім бив одним плечиком по другому, і вони розліталися на шматочки. Тоді він збирав їх і починав розкладати на покійникові. Всі кидали глину жменями. На цвинтарі були лише чоловіки. Розходилися всі у різні боки. Їм заборонялося озиратися і розмовляти. Той, хто загірбав землю біля голови, ставив дерев'яну табличку з написом, яку пізніше замінювали плитою. Коли мадяри вивезли євреїв із Колочави, колочавці брали ті плити на точила.

Старих євреїв і дітей попили у концтаборах, здорових брали на роботи. Так розповідала одна єврейка мого віку народження. На єврейському цвинтарі були великі смереки, люди їх вирубували. Тин був дерев'яний.

Коли у п'ятницю сідало сонце, євреї кидали будь-яку роботу. Якщо це заставало їх у дорозі, то випрагли коней і чекали, поки

в суботу зійде перша зірка. З вечора у п'ятницю не можна було нічого робити, навіть розпалювати на ніч піч. Просили сусідів і наймитів узимку. Няньо мене за це дуже бив. У суботу окрім халі у них мала бути печена гуска або курка.

Люди у нас не дуже любили євреїв. Бо вони споювали чоловіків і відбирали у них хороші землі. Євреї могли цілу ніч давати пити і не давали їсти. Давали пити «на віру», тобто у борг. Потім казали: «Макш гроші? Як не маєш, то підпиши вексели». П'яний підписував, а згодом євреї в суд вигравали справу і відбирали кращі земельні наділи. У судах сиділи або їхні, або підкуплені ними люди. Мій дідко теж любив випити, то баба мусила носити йому їсти в корчму, щоб не дуже п'янів.

Записав у 2007 році
Станіслав Аржевітін.

Юрій Федорович Воринка (1926 р.н.)

Інтерв'ю

«Євреїв було багато, поки мадяри не забрали їх»

Василь Васильович Мацола (1926 р.н.)

Німецька окупація України під час Другої світової війни була трагедією для українських євреїв. Винищення євреїв почалося восени 1941 року. Масове вбивство євреїв здійснювалося скрізь по Україні в 1942-1944 рр. Не оминуло вивезення та знищення і колочавських євреїв. Утім про їхнє життя і діяльність у Колочаві старожити пам'ятають і досі. Своїми спогадами із читачами «Нової Колочави» поділився житель із Малего Бродовця Василь Мацола (1926 р.н.).

- Розкажіть, де переважно жили євреї.

- Євреї займали майже усі земельні ділянки в центрі села, на рівнинах. Їх було дуже багато, можливо, пів-Колочави. У євреїв землі було більше, ніж у всіх колочавців. Широкий центр Колочави перебували у власності євреїв. Вони користувалися найкращою землею, а колочавці жили та вирощували овочі на схилах гір, де умови були значно складніші. Дуже багато євреїв мешкали і у Негровці.

Євреї були заможними людьми. Для прикладу, єврей Краса, який жив у 20-х роках минулого століття, побудував хату з 20 кімнатами. Він був великий газда, мав багато різної худоби, гектари землі та власний млин. А потім став пити

горілку і так збіднів, що у ковди (жебракувати) пішов, - все пропив.

- Чим в основному займалися колочавські євреї?

- Вони мали корчми і магазини, всі займалися торгівлею і спекуляцією. Єврей Гершко жив на розі вулиць Шевченка та Горького, біля комбінату. Тепер там хата колишнього сільського голови. Він мав корчму, магазин. Його син Фроєм, як я, застарий був. Дітьми ми з малими євреями дуже дружили. До речі, мій нинішній згадував, що один жид навіть був головою сільської ради. Біля ферми у селі жив Пінко, який постійно столярював, що було дуже незвичним для євреїв.

- А де євреї молилися?

- У них була хата - буня, де згодом побудувався Буркало Василь, - біля церкви в Лізак. Вони туди постійно сходилися на молитву.

- Які були стосунки жидів із колочавцями?

- Жиди нормальні, по-сусідськи. Щоправда, вони дуже відрізнялися від нас і звичаями, і зовнішнім виглядом. Сильно держали суботу, навіть ватри не клали, а кликали для цього сусідів. Свинину вони не їли, однак тримали багато гусей і різної птиці. Та й горілку пили, хоча не так багато, як наші колочавські чоловіки.

Колочавці тоді одягалися лише в одяг із вовни зі стрижки - білі вуйости та халосні. Натомість жиди були одягнені у багату одіж, носили пальта та чоботи. Проте одяг був у них постійно чорний.

- Старші люди розповідали про біду, яку зазнавали колочавці від єврейської корчми.

- Це правда. Мій нинішній говорив, що його дід був великий газда, проте доти пив у єврейських корчмах, поки все не пропив. А була у нього маленька дитина. То одного разу жінка принесла ту дитину до корчми, поставила на стіл і сказала: «На, пропий це іт, бо вже нічого пропивати». Тоді він цієї ночі ще попирав, а наступного дня пішов до священика і побижовив, що більше не вживатиме алкоголю. І відтоді почав газдувати та знову добре жакив.

Євреї старалися всіляко заманити нашого чоловіка до корчми та якось його змобілізувати. Коли вони бачили, що чоловік пропив усі гроші, то починали давати йому «на спи-

сок». Але дадуть випивки на сто рублів, а запишуть п'ятсот. Бували такі випадки, що піде колочавський чоловік до корчми та по два місяці додому не приходив. Там і жили у корчмі і пили до нестями.

- Зазвичай євреї говорили новою нісцевого населення, серед якого проживали. Якою новою розмовляли колочавські євреї?

- Між собою вони говорили на єврейській мові, а от до колочавців зверталися на нашому діалекті. Інакше ми б їх взагалі не зрозуміли.

Євреї було багато, поки мадяри не вигнали їх усіх під час Другої світової війни за наказом німців, з якими були в союзі. Вивозили їх з Колочави у 1942 році. Жандарми приходили несподівано і наказували всім збиратися. І хто в чому був одягнений, у тому і виходив із хати, не знаючи куди і наскільки. Деякі євреї навіть пробували кидатися на багнет мадярської війни, аби проколоти та померти. Вивозили їх на Бродолу, у німецьку Мокру та заставляли важко працювати, били дуже сильно. Бувало, візьме мадяр кіл та крикне «футаш» (біжи), от вони і біжать, а він палкою когось відстане по плечах, той уже падав на землю. Вмирало їх там багато. Страшно тоді діло було, всі боялися.

- Коли євреїв вивозили, то де вони все нажите добро діляли?

- Добро не пропадало. Сусіди швидко все до рук прибирали.

- Вони пробували якось сховатися?

- Не ховалися вони нікуди. Їх забирали по 5-10 родин. Тільки один єврей у Драгові сховався у руснака, а потім, перебувши важкі часи, вихрестився. Казали, що навіть по храмах ходив та монастирях.

- Чи верталися євреї після того, як їх вивезли?

- Було лише кілька таких, що приїхали сюди. Був такий Берко та Шулім. Їх ніхто не чіпав, і тут вони дожили до смерті. Розповідали, що вернулися з таборів.

Розмову вело Марія ШЕТЕЛЯ.

Звернення

Схрон для цінностей в цегляному будинку. Знайдено під час реконструкції музею «Реданська школа»

Шановні колочавці!

Редакція не виключає, що в біографічних відомостях окремих персоналій можуть траплятися неточності та помилки. Особливо це стосується дат, прізвищ та імен громадян єврейської національності - жертв Холокосту. Історія нашого краю в ХХ ст. складалася так, що посадовці місцевих органів реєстрації актів громадянського стану в різні періоди писали прізвища та імена громадян неоднаково - різними мовами і в різній транскрипції - латинкою чи кирилицею, угорською, чеською, так званою «руською», українською та російською мовами. Тому нерідко в одній родині бувають різні написання прізвищ та імен. Наприклад, Шафар і Шаффар, Катц і Кац, Грінберг і Грюнберг, Галперт і Халперт... Або імена Абрам, Абрагам, Аврагам, Аврум, Авраам, чи Шарлотта і Шаролта, Магда, Магдаліна, Магдалина і т.ін.

Редактори-упорядники при підготовці статей прагнули максимально врахувати ці лінгвістичні розбіжності й особливості. Однак не виключені й випадки,

коли один і той же громадянин потрапив на сторінки газети двічі - через різні варіанти написання його прізвища або імені.

Редакція газети «Нова Колочава»

Євреї - мешканці села на Підкарпатській Русі, які заробляли на прожиття транспортуванням лісу. Фото 1936 р.

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Документи

3 протоколів допиту Бендаса Бейло

Бендас (Бендефі) Бейло Мигальович – виконавець наказу угорського уряду про масове вивезення євреїв із Колочави. Народився 1901 року в м. Мукачеві, проживав у с. Колочава в 1943-1944 рр., працював нотарем. Засуджений у 1952 році на 25 років позбавлення волі, незважаючи на те, що колочавці писали колективний лист про його помилування. Помер у таборі 24 квітня 1954 року. Реабілітований у 1992 році.

Зі свідчень Бендаса Бейло Мигальовича під час допиту 21.07.1952 року.

«...Моя прізвище по роду Бенда, але, перебуваючи у 1935 році на службі в угорській поліції, я змінив прізвище на чисто угорське «Бендефі». Після народження я був зареєстрований під трьома іменами: Бейло, Елік, Мигаль. З дитинства носив ім'я Бейло...»

«...У 1919 році в Сіреті закінчив гімназію, потім Ужгородську духовну семінарію. Переїхав у Будапешт для навчання в університеті на заочному відділенні юридичного факультету і одночасно працював писарем у поліції. Потім працював до м. Нада-Койно на роботу паспортистом, писарем і службовцем до жовтня 1938 року. Після окупації краю мадярами працював помічником нотаря в с. Няєнско Тяківського округу. В березні 1943 року був переведений до Колочави, де перебував до 29 квітня 1944 року. З 2 березня до 7 квітня 1944 року знаходився в робочому батальйоні № 8003 м. Овст (Угорщина) в чині ефрейтора. Керував 20 працівниками. З 24 квітня до жовтня 1944 року знову працював у Колочаві на посаді нотаря. Повернувся до Мукачева, де був заарештований у 1952 році...»

«...У 1921 році брав участь у вигнанні з території Угорщини останніх представників династії Габсбургів. У 1940 році я звернувся до МВС Угорщини з проханням нагородити мене за це. І в 1941 році я отримав нагороду. Як нагороджений орденом перебував у організації Немцет-Бейделі – Бізотчан (Союз захисту нації)...»

Зі свідчень Бендаса Бейло Мигальовича під час допиту 3. 28 та 29.07. 1952 року.

«...У 1940-1941 рр. було проведено перше масове вивезення євреїв...»

«...У квітні 1944 року було проведено друге масове вивезення. На той час я працював у Колочаві помічником у нотарському уряді на два села – Верхню і Нижню Колочаву. З цих двох сіл було вивезено в 1944 році близько 300 чоловік єврейського населення. Я був призначений секретарем комісії з опису єврейського майна. Ми ходили по будинках разом з Роскою і Поповичем і описували. Приблизно за 10-15 днів до масового вивезення євреїв з села в Колочавський нотаріат надійшов наказ скласти список євреїв. 10 квітня 1944 року в суботу нотар Поп Золтан провів у своєму кабінеті нараду з усіма працівниками і повідомив, що 11 квітня в неділю буде проведено виселення всього єврейського населення, і всі працівники повинні ознайомитися з порядком виселення. Зранку я з Роскою і Поповичем направились до будинків євреїв. До нашого приходу їх вже виселили жандарми. Ми описали майно і опечатали квартири за 3-4 дні. Всього скот (25-30 корів, 10-15 коней, 10 баранів) і птицю, зібраних у Верхній Колочаві, було передано якійсь угорській військовій частині. Майно було звезено в одне місце і розпродано. Була створена комісія. Головою комісії було призначено греко-католицького священика з Колочави – Бобина Михайла...»

«...Я з 1943 року жив у будинку Шафара Германа і платив йому по 30 пенго у місяць. У 1944 року будинок був заселений військовими. З травня 1944 року з Верхньої і Нижньої Колочави було вивезено 200 штук скотини та коней. Нижню Колочаву з 10 червня 1944 року була закрита на карантин через хворобу деяких мешканців, на тиф. Із Колочави деякі мешканці з метою ухилення від призову до війська мадярської армії добровільно вступали в робочі батальйони – ремонтувати дороги і оборонні споруди...»

Зі свідчень Бендаса Бейло Мигальовича під час допиту 3. 09. 1952 року.

«...У нотарському уряді забороняли розмовляти

російською чи українською мовами... У квітні 1944 року в селі Негрівці під моїм керівництвом було арештовано 25 сімей єврейського населення і відправлено в концтабори. Я постійно перебував у приятельських стосунках з місцевими детективами, з начальником жандармської станції в Колочаві – Берец Лойшою. У квітні 1944 року під керівництвом Кейлеза Емануїла Кирилловича та за допомогою нотаря Нересниць з Новоселиці Тяківського округу в концтаборі відправили 600 чоловік єврейського населення...»

Зі свідчень Бурта Івана Васильовича під час допиту 7.08. 1950 року.

«...Після закінчення горожанської школи я виїхав у Колочаву до свого брата Бурта Василя Васильовича, який із 1943 року працював учителем початкової школи, він і допоміг мені влаштуватися у нотарський уряд, де працювали такі службовці: Поп Золтан Бертольдович (головний, венгр), помічник нотаря Сятин Іван, замісник нотаря Бендас Бейло М. (угорець, син священика). Бендас дуже жорстоко поводився з людьми. В 1943-1944 рр. було оголошено збір скота в Колочаві, і він разом із старостою села Буркалом Гаврилом займався цією справою. Коли Буркало повідомив Бендаса, що селяни не будуть віддавати скотину, то Бендас особисто почав збір і в Сюгоя Федора забрав єдину корову...»

Зі свідчень Андрія Олени Михайлівни під час допиту 27.06. 1952 року.

«...З жовтня 1942 року до жовтня 1944 року я працювала писарем у нотарському уряді Колочави. Бендас часто спорив зі своїм керівником Золтаном Попом, у якого, не без допомоги Бендаса, з часом перед владою почав падати авторитет. У кінці 1944 року Поп був знятий з посади і заарештований. На його місце був поставлений Бендас. Він був грубий, був випадок коли він побив жінку. До нього часто заходили жандарми...»

«...У 1944 році до нотарського уряду прийшла велика група селян для отримання продуктових карточок. Бендас запропонував їм прийти пізніше. Але селяни не розходились. Тоді при мені він подзвонив у жандармерію, щоб ті розігнали селян...»

«...Усі ключі від арештованих єврейських квартир були у нього. В контроль стояли три великих ящики з одягом євреїв. Він займався розпродажем майна. Декілька речей купила його дружина. Він завжди носив дві нагороди: медаль круглої форми і орден-хрест...»

Зі свідчень Абрамовича Ізраїля Цоховича під час допиту 28.06. 1952 року.

«...Я народився у 1929 році в с. Колочава...» «...з 1939 до 1944 року перебував у концтаборі...»

«...У 1944 році я особисто бачив, як Бендас ходив по селу з трьома мадярськими жандармами і старостою села Буркалом. Вони арештували мене і ще 8 чоловік і відправили на збірний пункт. Нас завели в будинок Лейбовича Калмана, Бендас нам повідомив, що нас відвезуть спочатку в Сокричню, а потім перевезуть на роботу в Угорщину. Всього в Колочаві було арештовано до 55 єврейських сімей. Із вигнаних з Колочави у 1944 році євреїв у селі проживало тільки я...»

Зі свідчень Буркала Гаврила Федоровича під час допиту 29.06. 1952 року.

«...Я народився у 1887 році в с. Колочава в сім'ї селянина-середняка. Закінчив 7 класів народної школи, маю 8 дітей...»

«...На посаді старости села працював із 1939 року до жовтня 1944-го. Я був підпорядкований нотарю. Він вимагав від нас порядку і сам був підпорядкований мадярській владі. Наказував посылати людей на роботи, на будівництво оборонних ліній, заготівку сіна, поставку лісу. В 1942-1944 рр. нотарем у Колочаві був Золтан Поп. Його помічником Бендасом було відправлено багато військовозобов'язаних людей із Колочави на лісозаготівки і будівництво оборонних споруд. Облік військовозобов'язаних віз нотарський уряд. Євреїв виселяли і в 1941-му, і в 1942 роках...» «...Я через посильних за дорученням Бендаса повідомляв, скільки потрібно здати сіна і яка буде плата за сіно...» «...Ми попросили Бендаса, а він домовився з мадярським офіцером, що колочавці залишать собі по одній корові і 3 вівці, а всю іншу скотину здадуть. Так і було зроблено...»

Зі свідчень Кута Миколи Михайловича під час допиту 8.06. 1952 року.

«...Я народився у 1911 році в Колочаві-Горб...» «...Під час війни мав млин. У квартирі мого батька Кута Михайла розташовувалась жандармська станція, куди часто заходив Бендас. Усе майно євреїв було звезено в центральну частину і продавав тому, хто називав найбільшу ціну. Гроші брав заради особисто. В 1944 році брав участь у вилученні фуража у людей для мадярської армії...»

Досліджував Станіслав Аржевітин.

Репресії проти євреїв під час другої мадярської окупації

Від самого початку окупації Закарпаття в Угорщині було ухвалено ряд антисемітських законів. Зокрема, 26 жовтня 1939 року міністр внутрішніх справ повідомляв підручальників* про запровадження одного з них в дію. Згідно з цим законом від 1939 року, всіх євреїв потрібно звільнити з роботи з остаточним розрахунком до 1 січня 1943 року. В першу чергу звільнялися з роботи сільські та районні нотарі. Вважалося, що євреї не можуть працювати на державній, муніципальній, сільській та інших службах.

Справжній геноцид проти єврейського населення розпочався весною 1944 року. Головними виконавцями їх депортації стали державні секретарі Міністерства внутрішніх справ Ласло Ендре і Ласло Баки, які розробили інструкцію про відправлення єврейського населення в табори (гетто). Спочатку вийшов наказ про те, щоб євреї нашивали на свій одяг жовту зірку, потім – про обмеження їхнього пересування, далі – під державний контроль брали майно євреїв, а вже потім розпочалося їх виселення в гетто. Для верховинських євреїв було створено три гетто. В Ужгороді гетто було розташоване на цегельно-черепинному заводі під відкритим небом. Звідти усіх відправляли в концтабори. Такі самі гетто були створені і в Мукачеві, Виноградіві, Берегове.

Досліджував Станіслав Аржевітин.

*підручальники – регіональні (районні) керівники, на зразок сьогоднішніх райдержадміністрацій.

Свідчення очевидців

3 протоколів допитів Шаломона Мойши Рефульєвича (1898 р. н.)

«...Усіх місцевих євреїв зганяли в гетто в с. Сокричню, де утримувалося до 3,5 тисяч чоловік. Таких гетто в цій частині Закарпаття тоді було три: у Хусті – 8 тисяч людей, в Ізі – 2,5 тисячі, Сокричню – 3,5 тисячі осіб. Жили по 30-40 чоловік в одній маленькій кімнаті. У серпні 1944 року нас завантажили у вагони по 80-100 чоловік. У м.Кошице жандарми передали нас німцям. Із Кошице нас перевезли в Аушвіц, куди прибували цілі ешелони з євреями...»

«...Здорових відбирали на роботу, а хворих спалювали. У лютому 1945 року нас перегнали з Бреслау до Фоссенбурга. Тут євреїв вбивали есесівці і кубанські козаки. Той, хто вижив, був звільнений 30 квітня 1945 року...»

Довідка:

Надзвичайною комісією Закарпатської області в 1946 р. встановлено, що за період перебування німецько-угорського війська на території області в 1939-1944 рр., було вигнано в гетто 112 500 чоловік єврейського населення в табори Освенцима, Дахау, Бірменгау, Ниредьгаза, Шарон-Потот, Вріо-Лопот та ін. Знищено в цих таборах 104 177 євреїв.

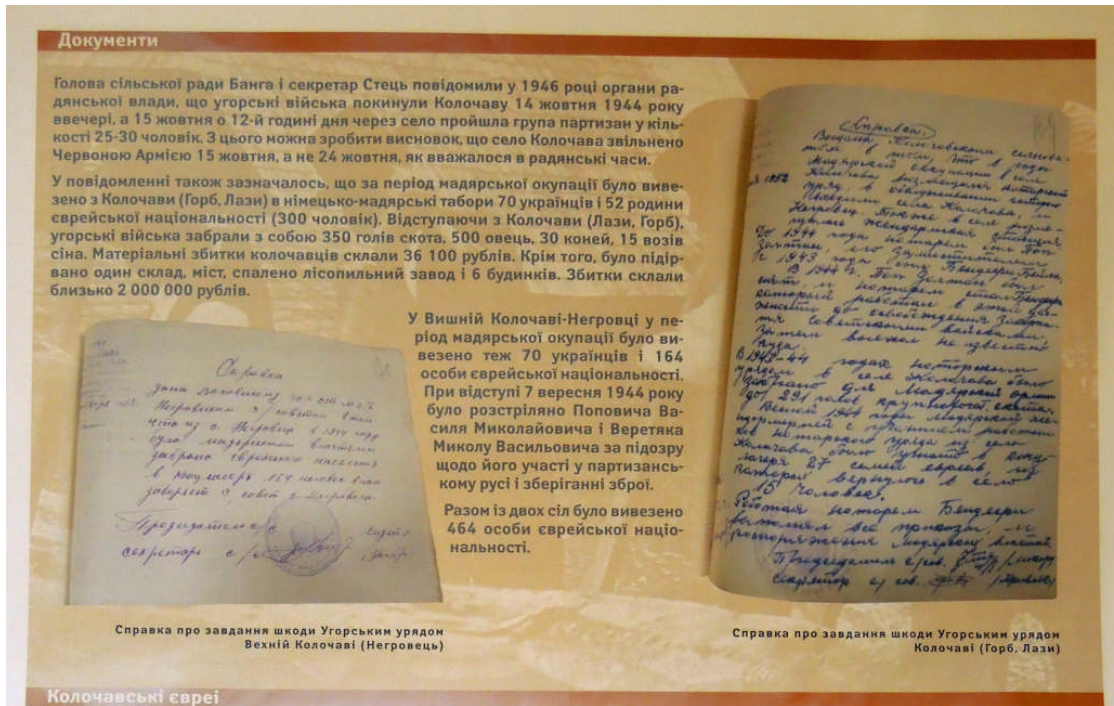
Крім того, було знищено 10 805 чоловік українського населення, в трудові табори відправлено 70 895 осіб.

Лампа у синагозі (бужні). Фото 1937 р.

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Єврейська громада с. Колочава (Горб, Лази) у 1921 році (за матеріалами перепису населення). Список № 1

Будинок №1 – родина Пінкасович: Мошко, Сура, Арон, Берко, Етер Будинок №2 – родина Хаймович: Берко, Гля, Давид, Фрої, Сура, Фразда та Гронберг Алтер Будинок №3 – Кнуф Сура, Хаймович Герман, Лафар Хама, Хаймович Бернар та Хаймович Ізраїль Будинок №4 – Шльомович Гізор, Шаффар Еліор, Вольф Регіна, Вольф Берта Вольф Мемель, Вольф Натан, Шаффар Мольтин, Штец Габріл – прислуга, русинка Будинок №5 – родина Струлович: Шому, Естер, Мордехай, Золтан, Рашель та Шаффар (ім'я незрозуміло), а також Харбловчук Марія – прислуга, румунка Будинок №6 – Яковович Єнта та Шаффарі: Шому, Герман, Миршха Будинок №7 – родина Шаффар: Герман, Регіна, Роза, Хана, Рівка, Цецилія, Якуб, Маршаха Будинок №8 – Шафар Фізікаш, Борик Ціза, Розихович Гойда Будинок №15 – родина Голперс: Абрахам, Сура, Хана, Роза, Зіна, Фрейда, а також Різол Берко і Ріхтер Йозеф Будинок №23 – родина Яковович: Ареф, Роза, Єно, Марія, Єжо, (ім'я незрозуміло), Окар, Абрахам Будинок №24 – Зломовито Мандел та Берта Будинок №26 – родина Шаффар: Берко, Ілько, Шандла, Рудольф, Гелена, Абрам, Барну, Фані та Візел Соломон Будинок №28 – Хаймович Лаура та Боженка Будинок №45 – Ойландер Герц, Берта, Етя та Хаймович Жєня	Будинок №116 – Шаффар Мошко, Іда та Палкан Васила – прислуга Будинок №123 – родина Давидович: Лазар, Хана, Шанель, Роза, Маргіт, Йозеф, Бернар, Елла Будинок №125 – Волф Абрахам, Фриза, Фанкол, Бернар, Арон, Ігнац (прізвище незрозуміло) Шому, Еізнер, Хаїм, а також Мокринин Васила – прислуга Будинок №131 – Яковович Шимон, Ліберман Голда, Шаффар Гелена та Елла Будинок №132 – Вольф Гершко, Естель, Мозер та Лендра Марія – прислуга Будинок №156 – родина Давидович (ім'я незрозуміло), Гізо Хейлін, Херсон та Фраїмес Сєка – прислуга Будинок №160 – Родина Шомович: Йожа, Роза, Яра, (ім'я незрозуміло), Біллі, Іда, Маргіта, Герман Будинок №162 – Ландесман Гершко та Регіна Будинок №163 – Ландесман Хаїм, Рухля, Ігнат Будинок №169 – Абрахамович Абра хам та Шерма, Фукс Мошко, Регіна, Янкель, Фейк, Фрида Будинок №174 – родина Абрахамович: Яна, Шуя, Герман, Берко, Ферк Будинок №175 – родина Беркович: Герман, Франтишек, Баритов, Арон, Фаня, Гориц, Ігнат, Беріх Будинок №179 – родина Вольф: Герман, Берта, Павла, Маргіта, Султан та Гелеш Софія – прислуга Будинок №182 – родина Вольф: Дана, Гіза, Бернар, Естера	Будинок №182 – родина Левович: Гіза, Емма, Йозеф, Бланка, Марія, Цецилія, Іванович Васигал – прислуга Будинок №200 – Ландесман Дебра та Роза Будинок №201 – родина Ландесман: Бені, Егіфа, Ілонка, Іньо, Рєзі, Яра, Розі Будинок №206 – Вольф Регіна та Міаа Будинок №214 – Абрахамович Натан, Єрма, Бєла, Буріам, Кію, Абрахам, Йозеф Будинок №234 – Абрахамович Давид, Єрма, Лайоб, Етер Будинок №313 – родина Вольф: Етер, Фріда, Бенджамін, Давид, Етер, Лая, Малка Будинок №315 – Якіба Еміл та (ім'я незрозуміло) Будинок №324 – родина Вольф: Абрахам, Герміна, Бєло, Іда, Німуре, Жєнка, Хєлін Будинок №325 – родина Ландесман: (ім'я незрозуміло), Рахіль, Юра, Алта, Глорія, Хана, Лая Будинок №326 – родина Ландесман: Герман, Франц, Моріц, Давид, Йозеф Будинок №328 – Ландесман Абрам, Пінкас Глейсер та Роза Будинок №332 – Давидович Пурімаа Бєла, Франтика Будинок №333 – родина Вольф: Гершко, Олендла, Лазар, Янко, Бєла, Борка та Шлеймович Бєла Будинок №339 – родина Вольф: Йозеф, Марія, Мартон, Ела, Лєба, Юра Будинок №354 – родина Вольф: Мошко, Анна, Юро, Берко, Фєньо, Лєбо, Фісо, Гіза
--	---	---

Єврейські родини, вивезені з с. Колочава (Горб, Лази) угорською владою протягом 1942-1944 рр. Список №2

У 1942 році були вивезені: Ландесман Янко (1906) Ландесман Ровза (1909) Ландесман Шмїл (1934) Ландесман Лайм (1936) Ландесман Байніш (1871) Ландесман Рифна (1913) Ландесман Сура (1921) Абрагамович Лєйба (1900) Абрагамович Естер (1902) Абрагамович Шуїм (1923) Абрагамович Янко Лєйб (1927) Абрагамович Хона Лєйб (1926)	У 1943 році були вивезені: Абрагамович Струльо Мош, (1901) Абрагамович Вліма (1904) Абрагамович Сура (1901) Абрагамович Гершко Зісєвич (1900) Абрагамович Струльо (1901) Абрагамович Алта (1902) Абрагамович Абрам (1927) Абрагамович Малка (1923) Абрагамович (1929) Абрагамович Малка (1899) Волф Мєтєо (1882) Волф Малка (1891) Волф Абрам Матєович (1921)	Волф Берко (1913) Волф Герман (1891) Волф Берко Мотєович (1905) Волф Рифка (1909) Давидович Шльома (1898 р.н.) Давидович Берко Ш. (1919) Давидович Гершко Ш. (1927) Давидович Абрам Ш. (1922) Давидович Либє Ш. (1924) Давидович Рихля Ш. (1928) Давидович Мендел (1887) Давидович Марішка (1901) Давидович Патєо Мен. (1921) Лєбович Калман (1886)	Лєбович Ровза (1889) Лєбович Блонка Калманов (1922) Лєбович Цизя Калм (1921) Лєбович Менді Калм (1919) У 1944 році були вивезені: Ландесман Фрима (1901) Ландесман Іцько (1929) Ландесман Гєнта (1931) Фукс Мошко Менд. (1881) Фукс (1884) Фукс Лєйба Мошкович (1922) Кад Іцько (1902) Кад Малка (1914) Кад Струльо Іцькович (1929) Кад Сімко Іцькович (1933)
---	---	--	--

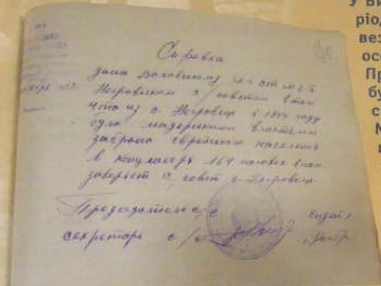
Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

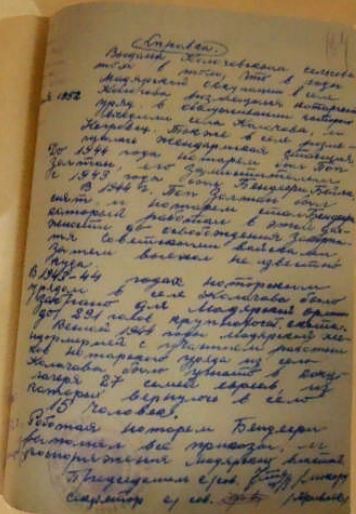
Документи

Голова сільської ради Банга і секретар Стець повідомили у 1946 році органи радянської влади, що угорські війська покинули Колочава 14 жовтня 1944 року ввечері, а 15 жовтня о 12-й годині дня через село пройшла група партизан у кількості 25-30 чоловік. З цього можна зробити висновок, що село Колочава звільнено Червоною Армією 15 жовтня, а не 24 жовтня, як вважалося в радянські часи.

У повідомленні також зазначалося, що за період надарської окупації було вивезено з Колочави (Горб, Лази) в німецько-надарські табори 70 українців і 52 родини єврейської національності (300 чоловік). Відступаючи з Колочави (Лази, Горб), угорські війська забрали з собою 350 голів скота, 500 овець, 30 коней, 15 возів сіна. Матеріальні збитки колоначавців склали 36 100 рублів. Крім того, було підірвано один склад, міст, спалено лісопильний завод і 6 будинків. Збитки склали близько 2 000 000 рублів.

Справка про завдання шкоди Угорським урядом
Вихідні Колочава (Негровець)

Справка про завдання шкоди Угорським урядом
Колочава (Горб, Лази)

Колочавські євреї

Єврейська громада с. Колочава (Горб, Лази) у 1921 році (за матеріалами перепису населення). Список №1

Будинок №1 – родина Пінкасович: Мошко, Сура, Арон, Берко, Етер
Будинок №2 – родина Хаймович: Берко, Гіла, Давид, Фрої, Сура, Фразда та Гронберг Алтер
Будинок №3 – Кнуф Сура, Хаймович Герман, Лафар Хама, Хаймович Бернар та Хаймович Ізраїль
Будинок №4 – Шльомавіч Гізор, Шаффар Еліор, Вольф Регіна, Вольф Берта Вольф Мемель, Вольф Натан, Шаффар Мольвін, Штець Гадія – прислуга, русинка
Будинок №5 – родина Струлович: Шому, Естер, Мордехай, Золтан, Рашель та Шаффар (ім'я незрозуміло), а також Харбловчук Марія – прислуга, румунка
Будинок №6 – Яковович Єнта та Шаффари: Шому, Герман, Миронка
Будинок №7 – родина Шаффар: Герман, Регіна, Роза, Хана, Рівкока, Цецилія, Якуб, Мардаха.
Будинок №8 – Шафар Физкаш, Борик Цеза, Розикович Гойда
Будинок №15 – родина Голперс: Абрахам, Сура, Хана, Роза, Зіна, Фрейда, а також Різол Берко і Ріхтер Йозеф
Будинок №23 – родина Якубович: Ареф, Роза, Єно, Марія, Єжо, (ім'я незрозуміло), Окар, Абрахам
Будинок №24 – Зломовито Мандел та Берта
Будинок №26 – родина Шаффар: Берко, Ілько, Шандла, Рудольф, Телена, Абрам, Барну, Фані та Візел Соломон
Будинок №28 – Хаймович Лаура та Боженка
Будинок №45 – Ойландер Терц, Берта, Етя та Хаймович Жєня

Будинок №116 – Шаффар Мошко, Іда та Палкан Васила – прислуга
Будинок №123 – родина Давидович: Лазар, Хана, Шанель, Роза, Маргіт, Йозеф, Бернар, Елла
Будинок №125 – Волф Абрахам, Фриза, Фанкол, Бернар, Арон, Ігнац, (прізвище незрозуміло) Шому, Еізнер, Хайм, а також Мокринин Васила – прислуга
Будинок №131 – Якубович Шимон, Ліберман Голда, Шаффар Телена та Елла
Будинок №132 – Вольф Гершко, Еттель, Мозер та Лендра Марія – прислуга
Будинок №156 – родина Давидович (ім'я незрозуміло), Гізо Хеймін, Херсон та Фраєс Євкі – прислуга
Будинок №160 – Родина Шломонович: Йожа, Роза, Яра, (ім'я незрозуміло), Біллі, Іда, Маргіта, Герман
Будинок №162 – Ландесман Гершко та Регіна
Будинок №163 – Ландесман Хайм, Рухля, Ігнат
Будинок №169 – Абрахамович Абрахам та Шерма, Фукс Мошко, Регіна, Яніель, Фейк, Фрида
Будинок №174 – родина Абрахамович: Яна, Шуя, Герман, Берко, Фейк
Будинок №175 – родина Беркович: Герман, Франтишек, Баркитов, Арон, Фаня, Гориц, Ігнат, Беріх
Будинок №179 – родина Вольф: Герман, Берта, Павла, Маргіта, Султан та Гелеш Софія – прислуга
Будинок №182 – родина Вольф: Дана, Гіза, Бернар, Естера

Будинок №182 – родина Левович: Гіза, Емма, Йозеф, Бланка, Марія, Цецилія, Іванович Васигал – прислуга
Будинок №200 – Ландесман Дебра та Роза
Будинок №201 – родина Ландесман: Бені, Егіфа, Ілонка, Іньо, Рєзі, Яра, Розі
Будинок №206 – Вольф Регіна та Міза
Будинок №214 – Абрахамович Натан, Ерма, Бела, Буріам, Юло, Абрахам, Йозеф.
Будинок №234 – Абрахамович Давид, Ерма, Лайоб, Етер
Будинок №313 – родина Вольф: Етер, Фріда, Бенджамін, Давид, Етер, Лай, Малка
Будинок №315 – Якіба Еміл та (ім'я незрозуміло)
Будинок №324 – родина Вольф: Абрахам, Герміна, Бело, Іда, Нікур, Жєнка, Хєліл
Будинок №325 – родина Ландесман: (ім'я незрозуміло), Ракіля, Юра, Алта, Глорія, Хана, Лай
Будинок №326 – родина Ландесман: Герман, Франц, Моріц, Давид, Йозеф
Будинок №328 – Ландесман Абрам, Пінкас Глейсер та Роза
Будинок №332 – Давидович Пурімаа Бєла, Франтика
Будинок №333 – родина Вольф: Гершко, Олендла, Лазар, Янко, Бєла, Борка та Шлеймович Бєла
Будинок №339 – родина Вольф: Йозеф, Марія, Мартон, Ела, Леба, Юра
Будинок №354 – родина Вольф: Мошко, Анна, Юро, Берко, Фєньо, Лебо, Фісо, Гіза

Єврейські родини, вивезені з с. Колочава (Горб, Лази) угорською владою протягом 1942-1944 рр. Список №2

У 1942 році були вивезені:

Ландесман Янко (1906)
Ландесман Ровза (1909)
Ландесман Шміл (1934)
Ландесман Лайм (1936)
Ландесман Байніш (1871)
Ландесман Рифна (1913)
Ландесман Сура (1921)
Абрагамович Лєйба (1900)
Абрагамович Естер (1902)
Абрагамович Шулім (1923)
Абрагамович Янко Лєйб (1927)
Абрагамович Хона Лєйб (1926)

У 1943 році були вивезені:

Абрагамович Струльо Мош. (1901)
Абрагамович Вліма (1904)
Абрагамович Сура (1901)
Абрагамович Гершко Зісєвич (1900)
Абрагамович Струльо (1901)
Абрагамович Алта (1902)
Абрагамович Абрам (1927)
Абрагамович Малка (1923)
Абрагамович (1929)
Абрагамович Малка (1899)
Вольф Мєтьо (1882)
Вольф Малка (1891)
Вольф Абрам Матєвич (1921)

Вольф Берко (1913)
Вольф Герман (1891)
Вольф Берко Мотєвич (1905)
Вольф Рифка (1909)
Давидович Шльома (1898 р.н.)
Давидович Берко Ш. (1919)
Давидович Гершко Ш. (1927)
Давидович Абрам Ш. (1922)
Давидович Лїба Ш. (1924)
Давидович Рїхля Ш. (1928)
Давидович Мендел (1887)
Давидович Марїшка (1901)
Давидович Патєо Мен. (1921)
Лєбович Калман (1886)

Лєбович Ровза (1889)
Лєбович Блонка Калманов (1922)
Лєбович Цїзя Калм (1921)
Лєбович Менді Калм (1919)
У 1944 році були вивезені:
Ландесман Фрїма (1901)
Ландесман Іцько (1929)
Ландесман Гєнга (1931)
Фукс Мошко Менд. (1881)
Фукс (1884)
Фукс Лєйба Мошкович (1922)
Кац Іцько (1902)
Кац Малка (1914)
Кац Струльо Іцькович (1929)
Кац Сїмко Іцькович (1933)

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Пам'ять

Колочавські євреї, які були депортовані, знищені та пропали безвісти в мадярсько-фашистських концтаборах. Список №3

Абрагамович Бернат Мозешович 1915 р.н.
Абрагамович Дьондіке-Перл Мозешівна 1909 р.н.
Абрагамович (ур. Фукс) Естер 1895 р.н.
Абрагамович Етел Мошків на 1911 р.н.
Абрагамович Етел Натханівна 1909 р.н.
Абрагамович Ігнац 1914 р.н.
Абрагамович Ізраел 1911 р.н.
Абрагамович Ізраел Лейбович 1914 р.н.
Абрагамович Можеш 1878 р.н.
Абрагамович Регіна 1889 р.н.
Абрагамович Роза 1889 р.н.
Абрагамович Пепі 1884 р.н.
Абрагамович Самуел Мозешович 1913 р.н.
Абрагамович (ур. Вольф) Сіфра 1883 р.н.
Абрагамович Срул 1909 р.н.
Абрагамович Фрейда Лейбівна 1935 р.н.
Абрагамович Хана 1883 (1884) р.н.
Абрагамович Хані 1916 р.н.
Абрагамович (ур. Вольф) Хелен 1885 р.н.
Абрагамович Шулин Лейбович 1924 р.н.
Абрамович Дов Студович
Айлендер Берна Германович 1915 р.н.
Айлендер Берта Германівна 1913 р.н.
Айлендер Герман 1886 р.н.
Айлендер (ур. Хаймович) Хелен 1887 р.н.

Баумгартен (ур. Абрагамович) Естер 1911 р.н.
Беркович Ігнат Германович 1913 р.н.
Беркович (ур. Кополович) Леа 1892 р.н.
Беркович Мартон Яковович 1914 р.н.
Беркович Можеш Германович 1910 р.н.
Беркович Герман Германович 1915 р.н.
Беркович (ур. Абрагамович) Фані 1885 (1886) р.н.
Беркович Шамуел Лазарович 1916 р.н.
Бернштейн Пірошка Германівна 1906 р.н.

Візел Ігнац Золтанович 1913 р.н.
Візел Маргіт Зелігівна 1912 р.н.
Візел (ур. Шаффар) Фані-Фейга 1885 р.н.
Візел Шамуел Золтанович 1915 р.н.
Вілкович (ур. Вольф) Ружена Германівна 1908 р.н.
Вольф Абрагам Мартонович 1915 р.н.
Вольф Арон Абрагамович 1915 р.н.
Вольф Арон Германович 1914 р.н.
Вольф Арон Егудович 1892 р.н.
Вольф Бені Зелігович 1910 р.н.
Вольф Бено Мордехайович 1903 р.н.
Вольф Бернат 1879 р.н.
Вольф Бернат Абрагамович 1912 р.н.
Вольф Берна Мошкович 1911 р.н.
Вольф Берта Бернатівна 1910 р.н.
Вольф Герман 1872 р.н.
Вольф Герман Іцхакович 1867 р.н.
Вольф (ур. Шлоимович) Гізела 1887 р.н.
Вольф Гітел Давидівна 1886 р.н.
Вольф Гітел Янкелівна 1896 р.н.
Вольф Гутман Зелігович 1912 р.н.
Вольф Ерікебет Германівна 1911 р.н.
Вольф (ур. Мармароштейн) Етел 1888 р.н.
Вольф Єно Мартинович 1911 р.н.
Вольф (ур. Гершкович) Іта 1871 р.н.
Вольф Лейба Мошкович 1914 р.н.
Вольф Ленке Абрагамівна 1895 р.н.
Вольф Ленке Мартинівна 1912 р.н.
Вольф (ур. Давидович) Малка 1875 (1876) р.н.
Вольф Маргіт Германівна 1913 р.н.
Вольф Маргіт Мартинівна 1915 р.н.
Вольф Міхал Бернардович 1911 р.н.
Вольф Мошко-Давід 1885 р.н.
Вольф Шандор Мартинович 1914 р.н.
Вольф Натан Бернатович 1913 р.н.
Вольф Паула Германівна 1911 р.н.
Вольф Песл 1892 р.н.
Вольф Річка 1882 р.н.
Вольф Роза 1884 р.н.
Вольф Сані Германівна
Вольф Сара Абрагамівна 1909 р.н.
Вольф (ур. Зіхерман) Серена 1887 р.н.
Вольф Серена Мошківна 1910 р.н.
Вольф Фані Мозешівна 1916 р.н.
Вольф (ур. Беркович) Фрейда-Леа 1888 р.н.
Вольф (ур. Катц) Хана 1878 р.н.
Вольф (ур. Давидович) Хана 1884 р.н.
Вольф (ур. Шлоимович) Хані 1887 р.н.
Вольф (ур. Шаламон) Хані 1888 р.н.
Вольф Хані Мошківна 1912 р.н.
Вольф Хелен 1893 р.н.
Вольф Шаламон 1910 р.н.
Вольф Шаламон Зелігович 1911 р.н.
Вольф Шамі Егудович 1894 р.н.

Вольф Шміл-Олександр Юдович 1894 р.н.
Вольф Янкел Абрагамович 1910 р.н.
Вольф Янкел Мордехайович

Галперт Йозеф-Арон 1910 р.н.
Галперт Хінда 1883 р.н.
Гершкович Ігнат 1903 р.н.
Гершкович Шаролта 1887 р.н.
Годінгер Етел 1889 р.н.
Годінгер Серена 1912 р.н.
Гофман Генріх Мартинович 1915 р.н.
Гофман (ур. Пінкасович) Гіза 1885 р.н.
Гофман (ур. Пінкасович) Мітла 1881 р.н.
Гофман Естер Мордехайівна 1900 р.н.
Гофман Регіна Мартинівна 1912 р.н.
Гофман Шайндр Мартинівна 1909 р.н.
Грюнбаум Гінек Германович 1902 р.н.
Грюнбаум Магдолна Германівна 1912 р.н.
Грюнбаум Мартін Германович 1907 р.н.
Грюнбаум (ур. Шаффар) Фані 1873 р.н.
Грюнбаум Хані Германівна 1910 р.н.
Грюнбергер Ласло Давидович 1914 р.н.
Гуттман Бергел 1912 р.н.

Давидович Аранка Давидівна 1901 р.н.
Давидович Арон Герзонович 1910 р.н.
Давидович Бернат Лазаревич 1914 р.н.
Давидович Гітел 1900 р.н.
Давидович Давід 1886 р.н.
Давидович Йозеф 1910 р.н.
Давидович Лазар 1870 р.н.
Давидович Рахел 1885 р.н.
Давидович (ур. Вольф) Хана 1886 р.н.
Давидович (ур. Пінкасович) Хана 1887 р.н.
Давидович (ур. Шаффар) Хана 1890 р.н.

Зелманович Гітя 1891 р.н.
Зелманович Сара 1914 р.н.

Йосович Рахел Егудівна 1900 р.н.

Катц Регіна 1915 р.н.
Катц Хелен 1892 р.н.
Кертес Йозеф Ференцович 1910 р.н.
Кертес (ур. Пірш) Фані 1887 р.н.
Кремер (ур. Вольф) Маркета Германівна 1913 р.н.

Ландесман Бені 1873 р.н.
Ландесман Ленке 1914 р.н.
Ландесман Прошка 1911 р.н.
Ландесман Регіна Бенівна 1909 р.н.
Ландесман Роза 1915 р.н.
Ландесман Роза Бенівна 1913 р.н.
Ландесман (ур. Йосович) Сіфра 1875 (1876) р.н.
Ландесман Сура Бенівна 1911 р.н.
Ландесман Хана 1889 р.н.
Лейбович Марія Калманівна 1913 р.н.
Лейбович (ур. Вольф) Роза 1887 р.н.
Лейфович (ур. Візел) Маркета Зелігівна 1912 р.н.
Ліберман (ур. Вольф) Лора Германівна 1904 р.н.

Менделович (ур. Вольф) Гелена 1887 р.н.
Менделович Осі Давидович 1912 р.н.
Модеру Ізраел 1911 р.н.
Модеру Роза 1879 р.н.
Модеру Роза 1884 р.н.
Модеру Шаму 1909 р.н.

Нейман (ур. Грінбаум) Сеслія Германівна 1905 р.н.
Нотоміц Двойра Якіівна 1899 р.н.

Пінкасович Аранка Шаламонівна 1912 р.н.
Пінкасович Арон Шаламонович 1914 р.н.
Пінкасович Арон Шмілович 1914 р.н.
Пінкасович Бенямін Давидович 1912 р.н.
Пінкасович Бернат Шмілович 1916 р.н.
Пінкасович Вільмош 1910 р.н.
Пінкасович Гелена 1909 р.н.
Пінкасович Герш 1887 р.н.
Пінкасович Гізела Гершівна 1914 р.н.
Пінкасович Гітла 1909 р.н.
Пінкасович Голда 1868 (1869) р.н.
Пінкасович Давід Мартонович 1913 р.н.
Пінкасович (ур. Бік) Ідеш 1891 р.н.
Пінкасович Лазар Айзікович 1913 р.н.
Пінкасович Лейба М артонович 1915 р.н.
Пінкасович Марія 1910 р.н.
Пінкасович Мартон 1878 р.н.
Пінкасович Песл 1889 р.н.
Пінкасович Пінкас Аронович 1894 р.н.

Пінкасович Регіна 1886 р.н.
Пінкасович Регіна 1889 р.н.
Пінкасович Рейзел 1885 р.н.
Пінкасович (ур. Бік) Роза 1891 р.н.
Пінкасович Роза Айзіівна 1912 р.н.
Пінкасович (ур. Вольф) Сура 1887 р.н.
Пінкасович Сура 1895 р.н.
Пінкасович Тобіаш 1914 р.н.
Пінкасович (ур. Розік) Фріда 1882 р.н.
Пінкасович Хаїм Давидович 1914 р.н.
Пінкасович Хана 1912 р.н.

Рожек (ур. Хаймович) Двойра 1889 р.н.

Сердерович Алта 1892 р.н.
Сімонович Абрагам Шімонович 1909 р.н.
Сімонович Мартон Шімонович 1914 р.н.
Сімонович Регіна 1902 р.н.
Сімонович (ур. Гофман) Роза 1886 р.н.
Сімонович Серена-Сура Шімоівна 1911 р.н.
Сімонович Фаркаш 1884 р.н.
Сімонович Шімон-Герш 1880 р.н.
Смук Ленка 1914 р.н.
Смук Роза 1884
Срертер Мендел Мозешович 1911 р.н.
Срертер (ур. Візел) Роза 1879 р.н.
Струйович (ур. Шаффар) Естер 1886 (1887) р.н.
Струйович Маргіт Шамівна 1912 р.н.
Струйович Роза 1914 р.н.
Фікслер (ур. Тауб) Естер 1896 р.н.
Фікслер Єно 1873 р.н.
Фрідман (ур. Ландерман) Цецілія 1904 р.н.
Фукс Біліма Шлоівна 1896 р.н.
Фукс Шломо 1870 р.н.

Хаймович Абрагам Бернатович 1912 р.н.
Хаймович Бернат 1883 р.н.
Хаймович Берта 1889 р.н.
Хаймович (ур. Штробел) Гізела 1886 (1887) р.н.
Хаймович Жені 1895 р.н.
Хаймович Йозеф Бернатович 1910 р.н.
Хаймович (ур. Пінкасович) Лая 1875 р.н.
Хаймович Лейба 1911 р.н.
Хаймович Фроїм Бернатович 1909 р.н.

Шаффар Давід Мозешович 1896 р.н.
Шаффар Єно Германович 1916 р.н.
Шаффар Рафаел Дович 1896 р.н.
Шаффар (ур. Вольф) Регіна 1884 р.н.
Шаффар Сеслія Германівна 1914 р.н.
Шаффар Сміл-Самуел Бернардович 1905 р.н.
Шварц Мордехай Агаронович 1897 р.н.
Шварц Пепі 1900 р.н.
Швіммер Бланка 1893 р.н.
Швіммер Лейба-Бер 1879 р.н.
Шлоимович Гізела Йозефівна 1910 р.н.
Шлоимович (ур. Шаффар) Голда 1883 р.н.
Шлоимович Дора 1900 р.н.
Шлоимович Етел 1899 р.н.
Шлоимович Іда Йозефівна 1916 р.н.
Шлоимович Йозеф 1878 р.н.
Шлоимович (ур. Вольф) Роза 1885 р.н.
Шлоимович (ур. Хаймович) Хайці 1888 р.н.
Шлоимович Шаламон Йозефович 1914 р.н.
Штамплер Перл Мордехайівна 1888 р.н.

Яковович Абрагам Іцхакович 1913 р.н.
Яковович Аладар Шамуелович 1913 р.н.
Яковович Генріх Іцхакович 1916 р.н.
Яковович Елла 1913 р.н.
Яковович Естер 1892 р.н.
Яковович Естер 1914 р.н.
Яковович Етті 1889 р.н.
Яковович Євген 1900 р.н.
Яковович Єно Шмуелович 1900 р.н.
Яковович (ур. Абрагамович) Леа 1891 р.н.
Яковович (ур. Бек) Марішка 1889 р.н.
Яковович Мартон Шмуелович 1912 р.н.
Яковович (ур. Пінкасович) Пепі 1888 р.н.
Яковович (ур. Модеру) Роза 1878 р.н.
Яковович Роза 1893 р.н.
Яковович Струл Йозефович 1914 р.н.
Яковович Хелен 1894 р.н.
Яковович Хелен Мартонівна 1916 р.н.
Якубович Еліаш Йозефович 1910 р.н.
Якубович (ур. Яковович) Естер 1888 р.н.
Якубович Етел Шамуелівна 1909 р.н.
Якубович Йозеф 1885 р.н.
Якубович Регіна Мартонівна 1924 р.н.

Для ще 50 осіб досліджується. Головний Редактор

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Колочавські євреї, засуджені та реабілітовані за нелегальний перехід кордону СРСР у 1939-1941 рр.

Вольф Лазарь Лейбович (1914 р.н.)

Працював слюсарем на лісопильному заводі в Колочаві. З 1936 по 1938 р. служив у Чехословацькій армії. В жовтні 1939 р. перший раз перейшов кордон, але був повернутий додому. Вдруге кордон перейшов 18 вересня 1940 р. Засуджений 7 квітня 1941 р. (протокол 37) і відправлений до «Севпечлагу».

Родичі: батько Вольф Лейба Якубович (каменяр), мати Давидович Хана, брат Вольф Бені (м. Хуст, мав свій тютюновий магазин), Вольф Гутман (водій), Вольф Хаім (з 1939 р. в Угорській армії, швець), сестра Вольф Ідуна.

Вольф Натан Бернатів (1913 р.н.)

Член Компартії Чехословацьчини з 1935 по 1939 р. у м. Брно. Кордон перейшов 12.08.1940 р., засуджений 29.11.1940 р.

Родичі: мати Гізела, брати – Михайло, Бернат, сестри – Регіна, Берта, Миндія, Сура, Гендія, Остра, Хана. В Америці (м. Кілінінгтон) проживав брат його батька Вольф Мозес Михайлович, у Румунії (м. Вулька) проживала сестра його матері Шлемович Несі Лазарівна.

Вольф Яков Мартінович (1911 р.н.)

Працював у магазині. З 1933 по 1935 р. служив у Чехословацькій армії, з серпня по вересень 1940 р. перебував в Угорській армії (24-й артилерійський полк). З 1936 по 1939 р. входив до Комуністичного союзу молоді у м. Празі. Кордон перейшов 18 вересня 1940 р. Засуджений 7 квітня 1941 р. (протокол 37), висланий до «Севпечлагу».

Родичі: батько Вольф Мартин Гершкович, мати Давидович Молка Мозес Лейбівна, брати – Вольф Ізеф Мартінович, Вольф Берко, Вольф Абрам, Вольф Нанхур, сестри – Вольф Хана (чоловік Вольф Альтар), Вольф Свіра (чоловік Лейбович Мендель з с. Біліварець на Тячівщині), Вольф Фріма (Бельгія, м. Антверпен), Вольф Сура.

Грінбаум Ігнат Германович (1902-1942)

Працював складальником у Хустській друкарні. З 1930 по 1938 р. перебував у лавах Соціал-демократичної партії. Кордон перейшов 17 жовтня 1940 р. Засуджений 29 березня 1941 р. (протокол 33). Помер 6 січня 1942 р. у Сиктивкарі, Комі АРСР, у «Севпечлагу».

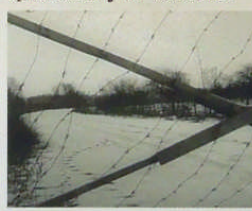
Родичі: батько Грінбаум Герман Абрамович, мати Шафа Шама, дружина Беркович Маркета, дочка Грінбаум Катерина, брати – Мартин, Людвіг, сестри – Роза, Маркета, Пусіля, Ілава (всі проживали в м. Хуст).

Глейзер Пінкас Лейбович (1893 р.н.)

Народився у м. Могилів, Кам'янець-Подільської губернії. Після полону у Першій світовій війні потрапив до Сербії, а з 1917 року після втечі поселився в Нижній Колочаві. Працював столяром у селі. Кордон перейшов 18 вересня 1940 р. разом з Вольфом Лазарем, Вольфом Яковом, Фуксом Іциком, Шломовичем Шамсілом, які приїздили у жовтні до Угорського війська. Засуджений 7 квітня 1941 р. на три роки ВТТ.

Родичі: жінка Глейзер (Давидович) Роза (медсестриня), сестри залишилися у м. Могилеві. Батько Глейзер Лейба Якубович, мати Іцикович Сня, сестри – Ріва, Брана, Ханца. Всі проживають у м. Могилеві.

Фукс Іцхак Моткович (1914 р.н.)

Кордон перейшов 18 вересня 1940 р. Засуджений 7 квітня 1941 р. (протокол 37), висланий до «Севпечлагу». Після відбуття покарання проживав у м. Хуст.

Родичі: батько Фукс Мотко Менделевич, мати Абрамович Ріва Абрамівна, брати – Якіз, Лейба, сестра Фріда.

Шломович Шамуїл Беркович (1912 р.н.)

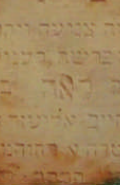
Працював у Береговому на виноробному заводі робітником. Першу невдалу спробу перейти кордон намагався здійснити у жовтні 1939 р. Кордон перейшов 18 вересня 1940 р. Засуджений 7 квітня 1941 р. (протокол 37). Висланий до «Севпечлагу». Проживав у м. Хуст після повернення із заслання.

Родичі: батько Шломович Берко Калманович, мати Шломович Гіза Берківна (утримувала невеликий магазин), брат Калман, сестри – Серина (чоловік Замікович Емуд) Файга, Стер, Аденъ.

Досліджував Станіслав Аржевітін.

Пам'ять

До середини 50-х років ХХ ст. у Колочаві вагомому частку населення становили євреї. Під час угорської окупації Карпатської України (1939-1944 рр.) з Вишньої та Нижньої Колочави було вивезено в концтабори і на примусові роботи до Німеччини близько 454 жителів єврейської національності. По закінченні Другої світової війни в Колочаві повернулися одиниці, які згодом виїхали до Ізраїлю. Сьогодні в Колочаві немає жодної єврейської родини (хіба що кілька позашлюбних нащадків). Тому за 50 років без догляду колочавський єврейський цвинтар перетворився на суцільний пустир з декількома десятками похилених надгробків плит. Більша частина мармурових плит місцевим населенням були використані на точила або на інші господарські потреби. У 2004 та 2007 рр. групою ентузіастів с. Колочава на чолі з С.Аржевітином проведено упорядкування цвинтаря. Встановлено огорожу та вхідні ворота, були закріплені надгробні плити, що майже вросли в землю. За ініціативи Народного депутата України С.Аржевітина сьогодні проводяться роботи з виготовлення та встановлення на цвинтарі меморіальної дошки колочавським євреям – жертвам Другої світової війни. Урочисте відкриття пам'ятника в рамках святкування «Дня села» відбудеться в травні 2009 року.

Єврейський цвинтар у Колочаві. Фото 2006 р.

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Репатріація*

Список колочавських євреїв-репатріантів та їхні долі

Вольф Генріх Зейдлікович (1918 р.н.) (брати – Гутман (1912 р.н.) – працював водієм у автофермі м.Хуста та Лазар (1916 р.н.) – працював у Колочаві ковалем)

Вольф Г.З. народився в Колочаві 9 жовтня 1917 року. У серпні 1939 року мобілізований до угорського війська, де перебував до червня 1940 року в м. Берете Уйфалу. Після переведення всіх євреїв з військових частин до робочих таборів Вольф Г.З. працював на різних роботах до листопада 1941 року. По завершенні 2-річної служби в Угорській армії був демобілізований додому. Працював 6 місяців у с. Драгово шведом азутта. До травня 1942 року перебував у таборі на території Угорщини, потім разом з робочим батальйоном № 10/4 був відправлений на німецько-радянський фронт рити траншеї (с. Петровське, поблизу р. Дон), де й був до січня 1943 року. Між селами Олексівка і Миколаївка потрапив у радянський полон (табір у м.Мічуринськ). Через декілька тижнів був відправлений на лікування до шпиталю м. Джамбул (Середня Азія), де і залишився працювати шведом до листопада 1945 року. За власним бажанням переїхав до м. Пахтарал (Казахстан), де працював шведом до лютого 1946 року. Потім повернувся на Закарпаття. Після війни проживав у м. Хуст по вул. Б.Хмельницького.

Вольф Гутман Лейбович (1912 р.н.) (дружина – Коган Пені Германівна з м. Хуста, брат Хайм проживав у м. Хуст, брат Лазар перебував у Воркутинському таборі, рідна тітка Давидович Фронтішка проживала в м. Нью-Йорк, США)

Гутман В.Л. народився в Колочаві 5 квітня 1912 року. У 1939 році чотири тижні працював водієм у військовій комен-

датурі. Починаючи з 1940-го до 1945 року примусово працював у робочих таборах Сербії (1940-1941 рр.), Росії (1942-1943 рр. м. Гомель), Польщі, Угорщини, Австрії (1944-1945 рр.). 5 травня 1945 року потрапив до американського полону, де перебував три місяці. Отримав від репатріаційного органу 500 чеських корун, а від єврейської організації «Джойнт» – 1 500 угорських пенгів в Будапешті і 500 пенгів в Хусті. До Хуста повернувся 8 серпня 1945 року і відкрив власний магазин, проживав по вулиці Б.Хмельницького. Починаючи з 1946 року працював водієм у автофермі. Разом із Вольфом у таборі перебував Фельдман Михайло, який після війни теж мав магазин у м. Хуст.

Вольф Мозеш Йосипович (1927 р.н.) (батько Вольф Йосип (1899 р.н.) і мати (1914 р.н.) були вивезені до німецьких концтаборів, де й були знищені)

Вольф М.Й. народився в Колочаві 12 червня 1927 року. У 1938 році закінчив 6 класів народної школи. Перед війною вихав у с. Тихий В. Березнянського округу. У 1944 році був вивезений до концтабору в Німеччину (м.Вользенберг), потім Австрію (Ебей-концтабору американськими військами і фільтраційної перевірки повернувся у 1945 році до м. Ужгород, де працював у кооперативній артілі інвалідів. У 1947 році дав розписку органам МВС про те, що ніколи не розголошував про свою зустріч з ними 16 листопада 1947 року.

Хаймович Етл Давидівна (1925 р.н.) (чоловік – Бернер Олександр Йосипович, проживав у м. Хуст по вулиці Різнницькій. Після завершення війни в село повернувшись її сестра, яка переїхала в м. Хуст і брат Іцко, який вихав в Єрусалим)

Хаймович Е.Д. народилася 16 жовтня 1925 року, закінчила 8 класів у Колочаві. З 1939 до 1941 року працювала «служкою» у малярського жандарма, потім разом з ним вихала до м.Ясиня, Рахівського округу. В 1944 році повернулася в с. Колочава і продовжувала працювати «служкою» на лісопильному заводі в Мерешорі у директора Рооній. У 1944 році разом із батьками і чотирма сестрами та братом була вивезена в концентраційний табір до Польщі (м.Аушвіц) на декілька днів у табір м.Штутгоф, а далі – у концтабір м.Тобігдош (до 17 січня 1945 року).

У Колочаві Е.Д. Хаймович повернулася у січні 1945 року і перебувала в селі до кінця 1946 року.

Шалер Йосип Раймондович – дані відсутні

Шломович Калман Беркович (1926 р.н.) Шломович К.Б. народився у 1926 році в Колочаві. Працював шведом, 15 квітня 1944 року угорські воїни разом з жандармами забрали його в с.Сокірицю до єврейського гетто. На примусових роботах він копав траншеї до 7 травня 1944 року. Потім з гетто всіх вивезли до Німеччини (м.Ушвайц), а через декілька днів перевезли до м.Вользберг. Ув'язнених посилали на залізничні дорожні роботи і копання траншей. У цьому таборі Шломович К.Б. перебував до 28 лютого 1945 року. 20 березня був перевезений до табору м.Бейзіл. 6 травня 1945 року концтабір визволили американські війська. Полонених переправляли через міста Бодичил, Ліпск, Пльзень. У м. Прага Шломович К.Б. пройшов місячний курс лікування, а 25 липня 1945 року прибув до м.Хуст, де як інтернований отримав 500 угорських пенгів. 27 липня 1945 року Шломович повернувся в с.Колочава. У вересні 1945 року до хати Шломовича зайшли воїни УПА з Галичини і забрали всі документи. За операційним обліком Воловського МВС не проходило. У німецькому таборі перебував з 15.04.1944-го до 6.05.1945 року.

Фільтраційну перевірку пройшов у квітні 1948 року.

Перебуваючи в американській зоні окупації, вербувався американцями в бою проти на японський фронт. Шломович К.Б. було обіцяно матеріальні блага і проживання в Америці, але він відмовився. Спробу вербувати Шломовича робила й контррозвідка КДБ військової частини №02480 під час його перебування у 1948 році у військовій частині № 4161. У протоколах допитів Шломович К.Б. неодноразово підтверджував, що керував молодіжної організації «Левентіа» (підготовка молоді до війська) в с. Колочава Михайло Шпонтан заставляв євреїв працювати в його особистому господарстві. На того, хто відмовлявся, накладалися грошові штрафи.

* Репатріація – повернення на Батьківщину військовополонених, переміщених осіб, біженців, емігрантів із встановленням у правах.

Будинок-корма Герша Вольфа. В радянські часи – клуб, потім школа

Фотогалерея

Колочавські євреї, які оформляли документи для виїзду за кордон у 30-х роках ХХ ст.

Вольф Бейла (1894 р.н.) Вихав у 1924 р. до США	Вольф Ігнац (1922 р.н.) Вихав у 1922 р. до США	Вольф Естер (1917 р.н.)	Ландіс Масу Алендеї (1900 р.н.) У 1924 р. вихала в Угорщину	Герман Беркович (1890 р.н.)	Герман Соба (1900 р.н.) Вихав у 1921 р. до США
Мордехай Хая-Іта	Мордехай Вольф	Ахерман Авраам	Пінкасович Моша	Пінкасович Гені (1900 р.н.) Вихала в 1922 р. до США	Пінкасович Бернад (1916 р.н.)
			Довідка: Петрашевич Олексій Олексійович, русин, греко-католик, – багаторічний нотар у Колочаві. Народився 10.02.1898 р. у Малій Берзниці, округ Свйтник. Одружився із Зейкановою Мартою-Ганною, єврейкою за національністю. Петрашевич О.О. працював у нотарському уряді Колочава в 1923-1933 рр. Мав чин фельдфебеля в запасі. У 1928 році його судили у Волово за розкрадання державного майна. В січні 1936 року нотарські справи перебрав нотар Ю. Полошкович, а 3 травня того ж року ці справи передав нотарському практиканту Вацлаву Гуркалу.		
Гофман Абрам (1910 р.н.) Народився в Розливі, жив у Колочаві.	Петрашевич Марта-Ганна (1902 р.н.) Народилася у Виноградіві	Петрашевич Олексій (1898 р.н.) Народився в М. Берзниці			

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Kolochava Memorial to its former Jewish population

Courtesy of the Kolochava Historical Society

Євреї в колочавському фільмі «Марійка-невірниця» за романом Івана Ольбрахта (1933 р.)

Євреї викупував землю у Петра

Поблизу корчми у Вольфа

У корчмі

Візники з Колочави

Проводи лісорубів біля корчми

Єврейська хата з вибіркою чеської школи

Михайло Дербак (керон) «гешефтус» з євреєм-корчмарем

Приїзд І. Ольбрахта в Колочаву

Ольбрахт фотографує колочавських євреїв

Головний герой Петро у корчмі

Ольбрахт серед євреїв

Євреї радяться

Євреї торгують серед колочавців

Корчма

Понешкання єврея Вольфа

Колочавський погром єврейської корчми

Ще одна корчма відкривається в Колочаві

Колочавці проводжають лісорубів

Дербак Михайло (у фільмі – керон) тішиться у корчмі з єврейкою

Колочавський учитель пише бабі Дьордяні листа поблизу чеської школи (єврейський будинок)

Євреї в фільмі «Повернення Шугая» за сценарієм Станіслава Аржевітіна (2004 р.)

Кучми-колочавці (Сугай Анатолій, Бурківко Олександр, Дербак Роман) і єврейський єврей (Макар Іван) розповідають про смерть Миколи Шугая колочавському стріжнику (Василь Ланьо)

У корчмі. (Ролі виконують Дербак Роман і Макар Іван)

Колочавський єврей (роль виконав Михайленко Геннадій)

Наступний номер газети «Нова Колочавка» висвітлить долю колочавців-добровольців Радянської Армії і воїнів Чехословацького корпусу, які воювали на фронтах Другої світової війни.

Редакція «НН».

Головний редактор, засновник та видавець – С. Аржевітін. Випусковий редактор – В. Ломакіна. Загальний наклад – 3000 прим.
Адреса редакції: м. Київ, 01001 Тополина площа д/с № 518, тел. +38(044)255-29-91, 331-28-15. E-mail: dovakolochava@ukr.net
свідчить ЗТН#457/49Р від 10.04.08. Фото з архіву С. Аржевітіна
Комп'ютерне макетування та верстка – Катерина Іщенко. Друк: поліграфічна фірма «Оранта»
Адреса друкарні: 03057, м. Київ, вул. М. Кривоноса, 26, тел./факс +38(044) 248-89-31, 248-89-14, 248-46-47.
www.oranta-druk.kiev.ua, e-mail: oranta@oranta-druk.kiev.ua